

Öğrenim Yaşantıları Süresince Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerindeki Değişim

Emine Erdem* Meral Bayat** Özlem AVCI*** Öznr Tosun**** Ümit Seviğ*****

Özet

Giriş: Eleştirel düşünme; kendine güven, atılganlık, sorumluluk alma, problem çözme becerilerini gerektiren karmaşık bir süreçtir. Eleştirel düşünme gücünü kazanmada öğrencilerin etkin rol aldığı eğitim yöntemlerini kullanmak önemlidir. **Amaç:** Çalışma, entegre müfredat ve interaktif eğitim yöntemleri uygulanan hemşirelik bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Çalışma, derslerin modüler sistemle, entegre müfredat ve interaktif eğitim yöntemiyle işlendiği bir sağlık yüksekokulunda yapılmıştır. Okulda, 2005-2006 Eğitim-Öğretim yılında entegre müfredata geçilmiş ve hemşirelik bölümüne kayıt yaptıran bütün öğrenciler (N = 47) çalışmaya alınmıştır. Öğrencilere birinci sınıfta sosyodemografik özelliklere ilişkin anket formu; birinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta Watson-Glaser Eleştirel Akıl Yürütme Gücü Ölçeği uygulanmıştır. Veriler, homojenlik ve tekrarlı ölçümlerde varyans analizi testleri ile değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Çalışmaya katılan öğrencilerin, %31.9'unun 18 yaşında olduğu, %51.1'inin kendisini atak-girişken olarak tanımladığı, %93.6'sının çekirdek ailede yaşadığı, %55.3'ünün annesinin, %34.3'ünün babasının ilkökul mezunu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin üçüncü sınıftaki eleştirel düşünmeye ilişkin tüm ölçek puan ortalamalarının birinci ve dördüncü sınıfa göre fazla olduğu saptanmıştır (p < .001). Yapılan tekrarlı ölçümlerde özellikle çıkarsama, yorumlama ve tartışmaların değerlendirilmesi alt ölçek ve genel toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir (p < .05). **Sonuç:** Entegre müfredat ve interaktif öğretim yöntemiyle yapılan eğitimin öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Düşünme, Entegre Müfredat, Hemşirelik Eğitimi, İnteraktif Eğitim Yöntemleri.

Change in Critical Thinking Levels of the Nursing Students During Learning Experiences

Background: Critical thinking is a complex process that requires self-confidence, assertiveness, taking responsibility and problem solving skills. In developing critical thinking ability, it is important to use educational methods that students play active role. **Objectives:** The aim of this study was to determine the critical thinking levels of nursing students' that applied integrated curriculum and interactive educational methods. **Methods:** The study was conducted in a health school that taught lessons with integrated curriculum, interactive educational methods and modular system. The school was adopted an integrated curriculum in the academic year 2005-2006. The research group consisted of all nursing students (N = 47) attending to nursing department. The data was collected by a questionnaire form (in the first-grade) and Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal Scale (in the first, third and fourth-grades). The data were evaluated by tests of homogeneity and analysis of variance for repeated measurements. **Results:** Of the students, 31.9% were 18 years old, 51.1% described as confident-assertive themselves, 93.6% lived in nuclear family were determined. Also, 55.3% their mother and, 34.3% their father were graduated from primary school. All the critical thinking mean scores of students measured in the third-grade were higher than the first and fourth-grade (p < .001). In repeated measurements, it was determined were statistically significant differences between the mean scores of interpretation, evaluation of the discussions subscales and total (p < .05). **Conclusion:** It is seen that education used integrated curriculum and interactive educational methods are a positive impact on critical thinking levels of nursing students.

Key Words: Critical Thinking, Integrated Curriculum, Interactive Educational Methods, Nursing Education.

Geliş tarihi:03.04.2012

Kabul tarihi: 11.04.2013

Hemşirelikte eleştirel düşünme kavramı, ilk kez 1987 yılında Amerikan Felsefe Birliği tarafından başlatılan Delphi projesinde ele alınmıştır. Bu projede, eleştirel düşünme; 'yorumlama, analiz, değerlendirme ve anlamlandırma sonucu doğuran; amaçlı, oto kontrol ile karar verme ve bu kararın temellendiği kavramsal kriterlere dayanan bir düşünme' olarak tanımlanmıştır. Yine, 1991'de Amerika'da Ulusal Hemşirelik Derneği eleştirel düşünmeyi tanımlayarak hemşirelik eğitimi için vazgeçilmez olduğunu vurgulamış ve hemşirelik eğitiminde mezuniyet için çıktı kriteri olarak belirlemiştir (Facione, 1990; Facione, Facione ve Sanchez, 1994). Kore Üniversite Eğitimi Konseyi 1997 yılında 4 yıllık üniversitelerde bütün hemşirelik derecelerinde eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinin amaçlanması gerektiğini vurgulamıştır (Shin, Ha, Shin ve Davis, 2006).

Günümüzde, eleştirel düşünmenin kaliteli bakıma ulaşmada anahtar olduğu kabul edilmektedir. Kaliteli bakımın içinde;

birey merkezli, multidisipliner işbirliği içerisinde, yeterli bilgi birikimi ve kanıta dayalı uygulamaların geliştirildiği sağlık hizmetlerinden bahsedilmektedir. Hemşireler bu hizmetleri sağlarken gereken bakım kararlarını almada ve uygulamada çeşitli etik sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Hemşirelerin yeterli, yaratıcı ve etkili hemşirelik bakımı verebilmeleri için, bu sorunların çözümünde eleştirel düşünceleri gerekmektedir. Bu nedenle, eleştirel düşünme, hemşirenin sahip olması gereken en temel becerilerden biri olarak karşımıza çıkmakta; bu kavram, birçok hemşirelik eğitim programlarının felsefe, görev ve değerlerini tanımlamada da kullanılmaktadır (Daly, 1998; Simpson ve Courtney, 2002; Şenturan ve Alpar, 2008; Toofany, 2008; Ward, 2006). Bununla birlikte eleştirel düşünme hemşirelik eğitiminde, öğrencinin bakış açısını genişletebilmesi ve nitelikli hemşirelik bakımı verebilmesi açısından üzerinde tartışılan bir konudur. Ayrıca, kendine güven, atılganlık, sorumluluk alma, problem çözme becerilerini de gerektiren karmaşık bir süreçtir (Daly, 1998; Ward, 2006). Araştırmacılar hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerini eğitim süreçleri içerisinde incelemişler ve farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Bazı otoriteler, bu sürecin öğretilmeyeceğini ve bunun yalnızca deneyimle olabileceğini savunmaktadırlar. Profetto-McGraft (2003), hemşirelik öğrencilerinin eğitimleri boyunca eleştirel düşüncelerinin değişmediğini belirtmiştir. Yine, Steward ve Dempsey (2005) benzer bulgulardan bahsetmiştir. Buna karşın, Ip ve arkadaşları (2000), klasik eğitim modeli uygulanan hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme

* Yard. Doç. Dr., (Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye), ** Doç. Dr., (Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye), *** Yard. Doç. Dr., (Kocaeli Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye), **** Ar. Gör., (Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye), ***** Prof. Dr., (Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye), Bu makale daha önce VI. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Kongresi (Uluslararası Katılımlı)'nde, 22-25 Ekim 2008 tarihinde bildiri olarak sunulmuştur.

becerilerinin yıllara göre farklılaştığını, genel olarak eleştirel düşünme düzeylerinin düştüğünü savunmuştur.

Eleştirel düşünme düzeylerinin farklı eğitim modellerinde incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmada öğrenme sürecine etkin katılan öğrenci grubunun eleştirel düşünme düzeylerinin arttığı belirlenirken (Cooke ve Moyle, 2002), bir başka çalışmada da; klinik karar verme, sokratik düşünme, grup aktiviteleri gibi öğrencilerin katılımlarının sağlandığı müfredat ile öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin, klasik müfredat programındakilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Beckie, Lowry ve Barrett, 2001). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da Probleme Dayalı Öğretim (PDÖ) modeli ile eğitim alan son sınıf hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme puanlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Öztürk, Muslu ve Dicle, 2008). Bununla birlikte eleştirel düşünmeyi geliştirmek için kavram haritası kullanımı, koçluk gibi aktif katılımın sağlandığı yöntemlerin de önemli olduğu bildirilmektedir (Facione, 1990; Öztürk, ve ark., 2008; Wheeler ve Collins, 2003). Eleştirel düşünmenin hemşirelerin bağımlı-bağımsız karar vermesini güçlendirdiği, analiz-sentez yapabilme yeteneğini geliştirdiği, neden-sonuç ilişkilerini daha kolay kurarak entelektüel yeteneklerini geliştirdiği bildirilmektedir. Eleştirel düşünme gücü kazanmada da, bu süreci kolaylaştıran ve öğrencilerin etkin rol aldığı eğitim yöntemlerini kullanmak önem taşımaktadır (Fornier ve McAlpine, 2009; Öztürk ve Karayağız, 2006; Wheeler ve Collins, 2003; Zimmerman, 2000).

Amaç

Bu çalışma, entegre müfredat ve interaktif eğitim yöntemleri kullanılarak eğitim yapılan hemşirelik bölümü öğrencilerinin eğitim süresince eleştirel düşünme düzeylerindeki gelişimi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Bu çalışma, entegre müfredat ve interaktif eğitim yöntemleri kullanılarak eğitim yapılan hemşirelik bölümü öğrencilerinin eğitim süresince eleştirel düşünme düzeylerindeki gelişimi belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Çalışma 2005-2006 Eğitim-Öğretim yılında entegre müfredat ve interaktif öğretim yöntemleri ile eğitim yapmaya başlayan bir Sağlık Yüksek Okulu'nda yapılmıştır. Öğrenciler ilk 3 sınıfta sağlıktan hastalığa, basitten karmaşığa, genelden özele doğru ve yaşam siklusu dikkate alınarak hazırlanan entegre müfredat ile hemşirelik eğitimi almaktadırlar. Bu eğitim sürecinde literatür tarama, konuya hazırlık yapma, grup çalışması, role-play, konu anlatımı, laboratuvar uygulamaları ve vaka çalışmaları gibi interaktif öğretim yöntemleri kullanılarak öğrencilerin derse aktif

katılımları sağlanmaktadır. İntörnlük (son sınıf) döneminde, tamamen klinik uygulama yapılmakta ve bu dönemde performans ödevleri ve vaka çalışmaları ile uygulamalar desteklenmektedir.

Araştırmanın Evreni/Örnekleme

Çalışma 2005-2006 Eğitim-Öğretim yılında entegre müfredat ve interaktif öğretim yöntemleri ile eğitim yapmaya başlayan bir Sağlık Yüksek Okulunun Hemşirelik Bölümü öğrencileri ile yapılmıştır. Çalışmaya 51 öğrenci ile başlanmış, ikinci ve üçüncü ölçümlerde okula devam etmeyen 4 öğrenci çalışma dışı kaldığı için toplam 47 öğrenci ile çalışma tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilere birinci sınıfta sosyodemografik özelliklere ilişkin anket formu; birinci, üçüncü ve dördüncü (intörnlük dönemi) sınıfta da eleştirel düşünme düzeyini değerlendirmek amacıyla Watson-Glaser Eleştirel Akıl Yürütme Gücü Ölçeği uygulanmıştır. Öğrencilerin bir, iki ve üçüncü sınıftaki eğitimlerinde teori ve uygulama bir arada yapıldığı için eğitimlerinin başında (birinci sınıfın başında) ve sonunda (üçüncü sınıfın sonunda) ölçek uygulanmış, ikinci sınıfta eğitim şeklinde değişiklik olmadığı için ölçüm yapılmamıştır. Dördüncü sınıf, tamamen uygulamanın yer aldığı intörnlük dönemini içerdiği için dördüncü sınıfın sonunda ölçek tekrar uygulanmıştır.

Watson ve Glaser tarafından 1964'te geliştirilen Watson-Glaser Eleştirel Akıl Yürütme Gücü Ölçeğinin, Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çıkrıkçı tarafından yapılmış, korelasyon katsayısı .63 olarak hesaplanmıştır (Çıkrıkçı, 1992a, 1992b). Ölçek; Çıkarıma (20 madde), Varsayımların Farkına Varma (16 madde), Tümdengelim (25 madde), Yorumlama (24 madde), Tartışmaların Değerlendirilmesi (15 madde) başlıklarından oluşan 5 alt test ve toplam 100 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça eleştirel düşünme gücü artmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değeri .73 olarak bulunmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada, tanımlayıcı istatistikler, homojenlik testleri (Kolmogorov Smirnov ve Shapiro Wilk), tekrarlı ölçümlerde varyans analizi (Friedman Testi) ve Tukey testleri verilerin değerlendirilmesinde kullanılmıştır. Çalışma grubu homojen dağılım göstermediği için Friedman testi, farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Tukey testi kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Etik kurul ve kurum izni alınan çalışmada, öğrencilere çalışmanın amacı açıklanmış ve gönüllülük esasına dayanarak onamları alınmıştır.

Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin, %31.9'unun 18 yaşında olduğu, %51.1'inin metropol dışı il merkezlerinde uzun süreli yaşadığı, %44.7'sinin düz lise mezunu olduğu ve %51.1'inin kendisini atak-girişken olarak tanımladığı,

%93.6'sının çekirdek ailede yaşadığı, %55.3'ünün annesinin, %34.3'ünün babasının ilköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Tanıtıcı Özellikleri

TANITICI ÖZELLİK	S	%
Yaş		
18 yaş	15	31.9
19 yaş	13	27.7
20 yaş	13	27.7
21 yaş	6	12.8
Uzun Süre Yaşadığı Yer		
Metropol	5	10.6
Metropol dışı il merkezleri	24	51.1
İlçe merkezi	12	25.5
Kasaba/Köy	6	12.8
Geldiği Yerleşim Yeri		
İl	19	40.4
İlçe	18	38.3
Köy	10	21.3
Mezun Olduğu Lise		
Lise	21	44.7
Süper lise	17	36.2
Anadolu lisesi	7	14.9
Meslek lisesi	2	4.2
Kendini Tanımlama		
Atak-Girişken	24	51.1
Pasif-Çekingen	5	10.6
Uysal	18	38.3
TOPLAM	47	100.0

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Gücü Puan Ortalamaları

ALANLAR	1. Sınıftaki Değerlendirme		3. Sınıftaki Değerlendirme		4. Sınıftaki Değerlendirme		χ^2	p
	$\bar{X} \pm sd$	Med (Min-Max)	$\bar{X} \pm sd$	Med (Min-Max)	$\bar{X} \pm sd$	Med (Min-Max)		
Çıkarsama	8.17 ± 2.31	8.00 (2.00-13.00)	8.59 ± 2.43	9.00 (4.00-15.00)	6.78 ± 2.22	7.00 (2.00-12.00)	14.42	< .001
Varsayımları Anlama	10.08 ± 2.08	10.00 (5.00-14.00)	10.87 ± 2.24	11.00 (5.00-15.00)	10.08 ± 2.50	11.00 (1.00-15.00)	3.86	.144
Tümdengelim	14.76 ± 2.38	15.00 (10.00-20.00)	15.04 ± 2.65	14.00 (9.00-21.00)	15.17 ± 2.40	15.00 (10.00-23.00)	0.32	.849
Yorumlama	16.21 ± 3.35	16.00 (8.00-23.00)	17.63 ± 2.84	18.00 (9.00-23.00)	14.72 ± 2.99	15.00 (9.00-23.00)	16.85	< .001
Tartışmaların Değerlendirilmesi	8.63 ± 1.78	8.00 (6.00-13.00)	8.80 ± 2.00	9.00 (4.00-14.00)	7.46 ± 1.88	8.00 (3.00-13.00)	13.77	< .001
Genel Toplam	57.87 ± 5.41	59.00 (44.00-72.00)	60.95 ± 7.23	62.00 (37.00-73.00)	54.23 ± 8.43	55.00 (33.00-86.00)	21.83	< .001

χ^2 = Friedman testi yapılmıştır.

Çalışmada, öğrencilerin eleştirel düşünme genel puan ortalamalarının birinci sınıfta 57.87 ± 5.41 iken, üçüncü sınıfta 60.95 ± 7.23 , dördüncü sınıfta 54.23 ± 8.43 olduğu bulunmuştur ($p < .001$) (Tablo 2). Aynı zamanda, öğrencilerin üçüncü sınıftaki tümdengelim alt ölçeği dışındaki tüm ölçek puan ortalamalarının birinci ve dördüncü sınıfa göre fazla olduğu saptanmıştır. Yapılan tekrarlı ölçümlerde çıkarsama, yorumlama ve tartışmaların değerlendirilmesi alt ölçek ve genel toplam puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır ($p < .001$) (Tablo 2). Yapılan ileri analizde bu farkın öğrencilerin 3. sınıf puan ortalamalarından kaynaklandığı belirlenmiştir (çıkarsama alt ölçeği için Tukey = 4.959, $p < .05$; yorumlama alt ölçeği için Tukey = 5.616, $p < .05$; tartışmaların değerlendirilmesi alt ölçeği için Tukey = 4.886, $p < .05$; ölçek genel toplamı için Tukey = 6.491, $p < .05$).

Tartışma

Hemşirelerin sağlıklı ve hasta birey/ailenin bakımını yönetebilmeleri, yaratıcı ve etkili bakım verebilmeleri için eleştirel düşünce yeteneklerinin gelişmiş olması beklenmektedir (Daly, 1998; Fesler-Birch, 2005; Simpson ve Courtney, 2002; Ward, 2006). Yapılan çalışmalarda hemşireler ve hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme puanlarının orta düzeyde olduğu bildirilmektedir (Kawashima ve Petrini, 2004; Shin, Lee, Ha ve Kim, 2006). Bu çalışmada da, öğrencilerin eleştirel düşünme puan ortalamalarının birinci sınıfta 57.87 ± 5.41 iken, üçüncü sınıfta 60.95 ± 7.23 , dördüncü sınıfta 54.23 ± 8.43 olduğu bulunmuştur ($p < .001$) (Tablo 2). Eleştirel düşünme kavramı, son 20 yıldır hemşirelikte ele alınmasına karşın, eleştirel düşünme becerisinin orta düzeyde olması, hemşirelik eğitiminde kullanılan yöntemlerin eleştirel düşünmeyi geliştirici özellikte olmadığını düşündürmektedir. Hemşirelerin bağımsız rollerini kullanamamaları ve klinik karar verme sürecine katılmamaları, eleştirel düşüncelerini engelleyen faktörler arasında yer almaktadır (Daly, 1998; Toofany, 2008; Ward, 2006). Bu sonuçlara göre; eleştirel düşünmeyi artıran, kolaylaştıran ve öğreten eğitim yöntem ve modellerinin önemliliğinin vurgulanması gerektiği söylenilebilir.

Eleştirel düşünme; gözlem, deneyim, iletişim becerisi, araştırma ve kavramsal bilgi gibi becerilerin kazanılmasıyla gelişen bir süreçtir (Daly, 1998; Facione, 1990; Toofany, 2008; Ward, 2006). Bunun da hemşirelik eğitim programında uygulanan farklı öğretim yöntemleriyle kazandırılabilceği bildirilmektedir (Öztürk ve Karayağız, 2006; Sorensen ve Yankech, 2008; Wheeler ve Collins, 2003; Yuan, Williams ve Fen, 2008). Yapılan çalışmalarda, hemşirelik öğrencilerinin her yıl eleştirel düşünme puanlarının arttığı belirlenmiştir (Beckie ve ark., 2001; Drenman, 2010; Profetto-McGraft, 2003; Shin ve ark., 2006). Bu çalışmada da, öğrencilerin üçüncü sınıftaki tümdengelim alt

ölçeği dışındaki tüm alt ölçekler ve genel puan ortalamalarının bir ve dördüncü sınıftaki ölçümlerden fazla olduğu saptanmıştır. Öğrenim yaşantıları süresince öğrencilerin çıkarsama, yorumlama, tartışmaların değerlendirilmesi alt ölçekleri ve genel toplam puan ortalamaları arasındaki fark, üçüncü sınıftaki puan ortalamalarının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 2). Bu sonuca göre, eğitimin ilk 3 yılında modüler sistemle, entegre müfredat ve interaktif öğretim yöntemleriyle yapılan eğitimin öğrencileri araştırma ve öğrenmeye yönlendirmesi, teori ve uygulamanın bir arada yürütülmesinin öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmektedir. Özellikle öğrencilerin araştırma yapıp derslere aktif katılımlarının sağlanarak teori ve uygulama şeklinde derslerin yürütülmesi, öğrencilerin yorum yapma ve tartışma özelliklerinin desteklenmesini sağlamış ve dolayısıyla öğrencilerin çıkarsama, yorumlama, tartışmaların değerlendirilmesi alt ölçekleri ve genel toplam puan ortalamalarını artırmış olabilir. Ancak, intörlük döneminde eleştirel düşünme puanlarındaki azalmanın, klinik ve sahada çalışan hemşirelerin rutin uygulamaları yapmaları ve öğrencilerden de bunu beklemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda çalışan hemşirelerin eleştirel düşünme düzeylerinin hemşirelik öğrencilerinden daha düşük olduğu ve karar vermede deneyimli hemşirelerin deneyimli olmayan hemşirelerden daha fazla hata yaptıkları belirlenmiştir (Fesler-Birch, 2005; Kawashima ve Petrini, 2004). Bu görüşün aksine, deneyimli hemşirelerin eleştirel düşünme düzeylerinin daha iyi olduğunu bildiren çalışmalar da bulunmaktadır (Fero, Witsberger, Wesmiller, Zullo ve Hoffman, 2009; Wanges-teen, Johansson, Björkström ve Nordström, 2010). Eğitimde koçluk yaklaşımı dikkate alındığında; özellikle intörn hemşirelerin eğitiminde, birlikte çalıştıkları klinik hemşirelerinin olumlu ya da olumsuz etkilerinin olduğu bilinmektedir (Forneris ve McAlpine, 2009; Myrick ve Yonge, 2004; Sorensen ve Yankech, 2008). Bu açıdan, özellikle uygun rol modelinin bulunduğu uygulama ortamlarının eğitimlerde kullanılması ve ortak dili konuşabilmek adına hemşireler ile işbirliği içinde çalışılması, hemşirelerin de eleştirel düşünme düzeylerinin araştırılarak gerekli geliştirici programların oluşturulması önem taşımaktadır. Ayrıca bu son dönemde öğrencilerin de eleştirel düşünme düzeylerindeki artışın devamlılığının sağlanması için, intörlük döneminin sık ve çeşitli vaka tartışmaları ile desteklenmesi önerilebilir.

Sonuçların Uygulamada Kullanımı

Entegre müfredat ve interaktif öğretim yöntemlerinin uygulandığı hemşirelik öğretiminin öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri üzerinde olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmanın farklı gruplarla tekrarı ve klasik müfredatın uygulandığı hemşirelik bölümü öğrencileri ile

karşılaştırmalı çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Beckie, T., Lowry, L., & Barrett, S. (2001). Assessing critical thinking in baccalaureate nursing students: A longitudinal study. *Holistic Nursing Practice*, 15 (3), 18-26.
- Çıkrıkçı, N. (1992a). İki eleştirel akıl yürütme gücü ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğinin bir psikologlar paneli tarafından değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 547-557.
- Çıkrıkçı, N. (1992b). Watson-Glaser Akıl Yürütme Gücü Ölçeği'nin (Form YM) lise öğrencileri üzerindeki ön deneme uygulaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 559-569.
- Cooke, M., & Moyle, K. (2002). Student's evaluation of problem based learning. *Nurse Education Today*, 22 (4), 330-339.
- Daly, W. M. (1998). Critical thinking as an outcome of nursing education. What is it? Why is it important to nursing practice? *Journal of Advanced Nursing*, 28 (2), 323-331.
- Drenman, J. (2010). Critical thinking as an outcome of a Master's degree in Nursing Programme. *Journal of Advanced Nursing*, 66 (2), 422-431.
- Facione, P.A. (1990). Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction Executive Summary "The Delphi Report". Millbrae, California Academic Press.
- Facione, C. N., Facione, D. A., & Sanchez, M. A. (1994). Critical thinking disposition as a measure of competent clinical judgment: The development of the California Critical Thinking disposition inventory. *Journal of Nursing Education*, 33 (8), 345-349.
- Fero, L. J., Witsberger, C. M., Wesmiller, S. W., Zullo, J. G., & Hoffman, L. A. (2009). Critical thinking ability of new graduate and experienced nurses. *Journal of Advanced Nursing*, 65 (1), 139-148.
- Fesler-Birch, D. M. (2005). Critical Thinking and Patient Outcomes: A review. *Nursing Outlook*, 53, 59-65.
- Fornieris, S. G., & McAlpine, C. P. (2009). Creating context for critical thinking in practice: the role of preceptor. *Journal of Advanced Nursing*, 65 (8), 1715-1724.
- Ip, W. Y., Lee, D. T. F., Lee, I. F. K., Chau, J. P. C., Woottan, Y. S. Y., & Chang, A. M. (2000). Disposition towards critical thinking: a study of Chinese undergraduate nursing students. *Journal of Advanced Nursing*, 32 (1), 84-90.
- Kawashima, A., & Petrini, M. A. (2004). Study of critical thinking skills in nursing students and nurses in Japan. *Nurse Education Today*, 24, 286-292.
- Myrick, F., & Yonge, O. (2004). Enhancing critical thinking in the preceptorship experience in nursing education. *Journal of Advanced Nursing*, 45 (4), 371-380.
- Öztürk, C., & Karayağız, G. (2006). Teori ile uygulama arasındaki yeni bir köprü: Kavram haritası. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10 (1), 29-37.
- Öztürk, C., Muslu, G. K., & Dicle, A. (2008). A comparison of problem-based and traditional education on nursing students' critical thinking dispositions. *Nurse Education Today*, 28, 627-632.
- Profetto-McGraft, J. P. (2003). The relationship of critical thinking skills and critical thinking dispositions of baccalaureate nursing students. *Journal of Advanced Nursing*, 43 (6), 569-577.
- Shin, K. R., Lee, J. H., Ha, J. Y., & Kim, K. H. (2006). Critical thinking dispositions in baccalaureate nursing students. *Journal of Advanced Nursing*, 56 (2), 182-189.
- Shin, S., Ha, J., Shin, K., & Davis, M. K. (2006). Critical thinking ability of associate, baccalaureate and RN-BSN senior students in Korea. *Nursing Outlook*, 54, 328-333.
- Simpson, E., & Courtney, M. (2002). Critical Thinking in Nursing Education: A Literature Review. *International Journal of Nursing Practice*, 8 (2), 89-98.
- Sorensen, H., & Yankech, L. R. (2008). Percepting in the fast line: Improving critical thinking in new graduate nurses. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 39 (5), 208-216.
- Stewart, S., & Dempsey, L. (2005). A longitudinal study of baccalaureate nursing students' critical thinking dispositions. *Journal of Nursing Education*, 44 (2), 81-85.
- Şenturan, L., & Alpar Ş. E. (2008). Hemşirelik öğrencilerinde eleştirel düşünme. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12 (1), 22-30.
- Toofany, S. (2008). Critical thinking among nurses. *Nursing Management*, 14 (9), 28-31.
- Wangesteen, S., Johansson I. S., Björkström, M. E., & Nordström, G. (2010). Critical thinking dispositions among newly graduated nurses. *Journal of Advanced Nursing*, 66 (10), 2170-2181.
- Ward, C. W. (2006). Developing critical thinking in nursing. *AMSN Official Newsletter*, 15 (5), 13-15.
- Wheeler, L. A., & Collins, S. (2003). The influence of concept mapping on critical thinking in baccalaureate nursing students. *Journal of Professional Nursing*, 19 (6), 339-346.
- Yuan, H., Williams, B. A., & Fen, L. (2008b). A systematic review of selected evidence on developing nursing students' critical thinking through problem based learning. *Nurse Education Today*, 6, 657-663.
- Zimmerman, B. (2000). Affective learning: stimulus to critical thinking and caring practice. *Journal of Nursing Education*, 39 (9), 422-425.